

Suomen kielen alueellinen vaihtelu

5. luento

Katri Priiki, Turun yliopisto
Debrecen, 17.–21.2.2014

Jälkitavujen vokaalien välinen h

- Vanha piirre, joka kadonnut muista murteista
- Nykymurteissa ominainen eteläpohjalaismurteille sekä peräpohjalaismurteille
- Tunnistettu, matkittu piirre "hoon päältä" puhuminen

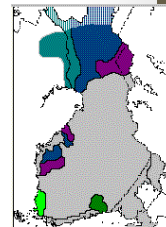
Etelä- ja keskipohjalainen h

- *Lampahat* 'lampaat' *tupahan* 'tupaan'

Pohjoispohjalaisista murteista puuttuu

Peräpohjalainen h

- H:n metateesi eli siirtyä edemmäs sanassa
- *Lampahat* > *lamphaat*
- *Talohon* > *Talhoon*

purple	lampahat, tupahan
blue	lamphaat, tupahan
green	talohon(j), kylähä
dark green	lampah(a)t, tupah

Eteläpohjalaiset murteet

- Yhtenäinen ja omaleimainen murrealue

Läntisiä piirteitä:

- d:n vastineena r
lehti, lehren
- Ts:n vastineena vaihtelematon tt
mettä, mettän
- Diftongit avartuvat
hiano nuari tyämiäs
- Konsonanttiyhymät sanan alussa mahdollisia
frouva 'rouva',
varis kraakuu 'raakkuu'

Eteläpohjalaisten murteiden piirteitä

- Švaa-vokaali
kahavia, paljjo kalijaa
- Jälkitavujen vokaalien välinen h säilynyt
rikkahat, etehen
- eA-yhtymät muodossa -iA *korkia, pimiä*
- i-loppuisen diftongin tilalla pitkä vokaali
punaane, keltaane isoo taloo, äitee
- Ei geminaatioita!

Etelä-pohjalaismurretta verkossa

Komiat-lehti

- <http://www.komiatlehti.fi/uutiset/onlin-e-uutiset/opi-etelapohjalaisista-murretta-komiat-lehden-kanssa-1.1392595>

Lauri Tähkä & Elonkerjuu

- <http://www.youtube.com/watch?v=17KtElyafM>
- <http://www.youtube.com/watch?v=o3Vm7ywAh3A>

Pohjojalaasia sanontoja

- <http://www.saunalahti.fi/air78/sanaframe.html>

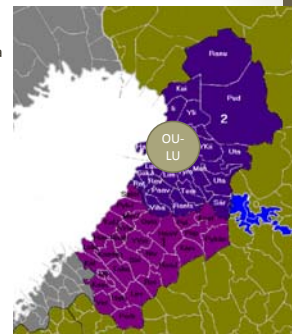

Keski- ja pohjoispohjalaiset murteet

- Vaasasta Kemiin asti ulottuva alue
- Eteläpohjalaisista murteista erottaa ns. savolaiskiila
- Länsimurteita, joissa etenkin sisämaassa itäisiä piirteitä

Läntistä

- Loppu-t:n assimilaatio
Ookko nää Oulusta?
Saakko nää selevää?
- Inessiivi muotoa -sA
Oulusa

Keski- ja pohjoispohjalaiset murteet

Itäistä

- d:n vastineena kato, j, v *tehä 'tehdä' sovasa 'sodassa' saje 'sade'*
- Sananalkuiset konsonanttityhtymät harvinaisia
- Diftongit eivät avarru

Omaperäistä

- Švaa-vokaali *Kylmä talavi-ilima*
- eA > iA, OA > UA *Pimiä, maitua*
- Erikoisuus *sinä > nää* *Tuukko nää? 'Tuletko sinä'*
- Yleisgemaatio
- Omalaatuiset imperfektit *näkkiin 'näin', tekkiin 'tein'*

Pohjois-Pohjanmaan murretta verkossa

Oulun seudun sanomalehti Kaleva

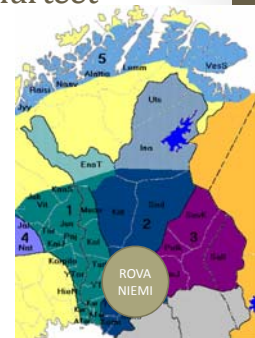
- <http://www.kaleva.fi/olovina-oulussa/ei-mikaan-pakko-nannattaa/47687/>
- <http://www.kaleva.fi/uutiset/videot/opi-oulua-kaisan-kanssa/659/>

Peräpohjalaiset murteet

- Suomen Lappi
- Norjan Ruijan suomalaiset
 - Kveenin kieli
- Ruotsin Länsipohjan suomalaiset
 - Meänkieli
- Länsimurteita, joissa vahva itäinen vaikutus
- Meänkieli ja kveenin omia kieliään poliittisin ja ideologisin kriteerein

Peräpohjalaiset murteet

- 1 Tornion murteet
- 2 Kemien murteet
- 3 Kemijärven murteet
- 4 Jällivaaran murteet
- 5 Ruijan murteet

Peräpohjalaiset murteet

- **Läntistä**
- Ts:n vastineena vaihtelematon tt *mettä, mettän*
- Monikon pronominit *met, tet, het*

Itäistä

- D:n vastineena kato, v, j *veessä 'vedessä' souvan 'soudan'*
- Pronominit *mi(e), si(e)*

Yleispohjalaista

- Švaa-vokaalit
- Jälkitavun vokaalien välinen h
- eA > iA, OA > UA

Peräpohjalaiset murteet

Muuta

- Yleisgemaatio
- Monikon 3. p. imperfektissä ja konditionaalissa vain –t *Het annoit 'he antoivat'*